

Erf- en landschappelijk inpassingsplan

Paalgraaf 11 te Hellouw

Colofon

Erf- en landschappelijk inpassingsplan

Paalgraaf 11 te Hellouw

Uitgevoerd door: Natuurbank Overijssel

Opdrachtgever: Rombou
Contactpersoon: G.J. Festen
 Postbus 432
 8000 AK Zwolle

Projectnummer en versie: 1541C, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 13-9-2018
Paalgraaf 11 te Hellouw		

Correspondentieadres:
Aladnaweg 18
7122 RR Aalten

E: info@natuurbankoverijssel.nl
Tel: 0543-451142 / 0614-435700

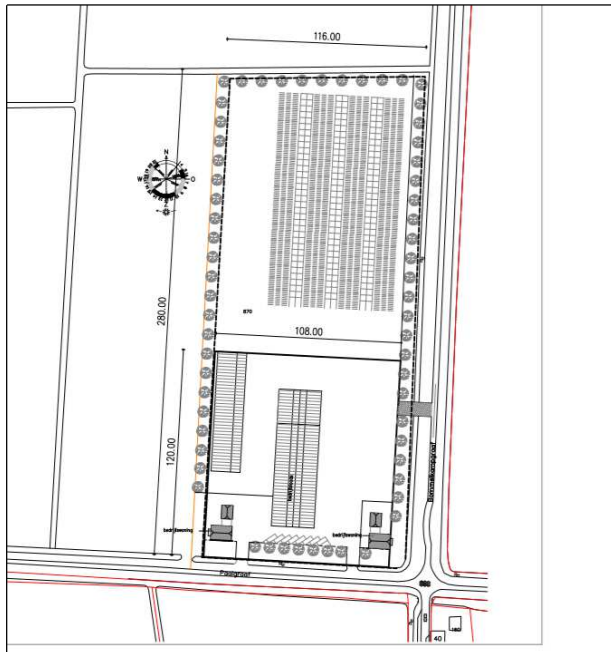
Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Doel.....	3
2 Het plangebied.....	4
2.1 Ligging van het plangebied	4
2.2 Beschrijving van het plangebied.....	4
2.3 Landschap	6
3 Het ontwerp	9
3.1 Uitgangspunten voor het ontwerp	9
3.2 Beleidsuitgangspunten.....	9
3.3 Het ontwerp	10
4 Inrichting en beheer	12
4.1 Algemeen.....	12
4.2 Inrichting.....	12
4.3 Beheer	13

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Er zijn concrete plannen voor bedrijfsontwikkeling van Griendhouthandel Van Aalsburg, gevestigd aan de Paalgraaf 11 te Hellouw. Het voornemen is om een tweede bedrijfswoning en loods te bouwen en het areaal griendhout te vergroten. Om voorgenoemde ontwikkeling mogelijk te maken dient het bestemmingsplan gewijzigd te worden. De gemeente Neerijnen staat in principe positief tegenover dit voornemen maar heeft aan de ontwikkeling de voorwaarde gesteld, dat het nieuwe erf landschappelijk ingepast dient te worden.

Verbeelding van het wenselijke eindbeeld (bron: Rombou).

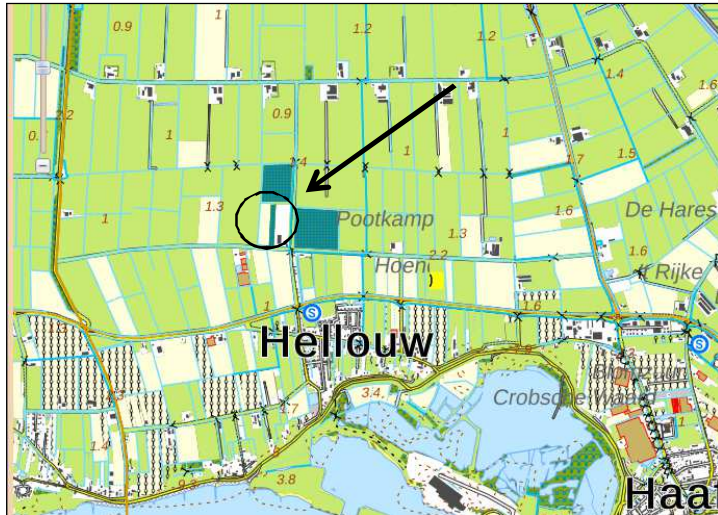
1.2 Doel

Doel van voorliggend rapport is de landschappelijke inpassing van het nieuwe erf en de uitbreiding van het areaal griendhout. Op basis van een ruimtelijke analyse, waarbij gekeken is naar het omringende landschap, het historische landschap en beleidsuitgangspunten, zoals verwoord in het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) van de gemeenten Geldermalsen, Lingewaal en Neerijnen, wordt een voorstel voor landschappelijke inpassing gepresenteerd. Behalve een verbeelding van het wenselijke eindbeeld, wordt tevens ingegaan op de aanleg en het (vervolg)beheer van de erf- en landschappelijke beplanting.

2 Het plangebied

2.1 Ligging van het plangebied

Het plangebied is gesitueerd nabij het adres Paalgraaf 11 te Hellouw. Het ligt in het buitengebied, circa 500 meter ten noordwesten van de kern Hellouw. Op onderstaande uitsnede van de topografische kaart wordt de globale ligging van het plangebied weergegeven.

Globale ligging van het plangebied op de topografische kaart (bron: PDOK.nl)

2.2 Beschrijving van het plangebied

Het plangebied bestaat uit een bedrijfslocatie en agrarische cultuurgrond. Op het erf staat een bedrijfswoning en bedrijfshal. Ten noorden van de bebouwing is het terrein ingericht voor de opslag en verwerking van griendhout. Het westelijke deel van het plangebied was tot voor kort in gebruik ten behoeve van de griendteelt, maar is recent gerooid. Aan de oost- en zuidzijde grenst het plangebied aan een verharde doorgaande weg, aan de noordzijde grenst het aan griendbos en aan de westzijde grenst het aan een akker. Aan de zuidzijde van het plangebied en langs de zuidwestgrens van het plangebied (ter hoogte van de nieuwe woning) is een aarden wal opgeworpen van circa 1 meter hoog. Op deze aarden wal zijn laurierstruiken en een rode beuk geplant. Langs de zuidgrens van het plangebied en het naastgelegen erf, parallel aan de Paalgraaf, is ook een aarden wal aangelegd. Op deze aarden wal is een vlechtmat van wilgentegen geplaatst. Op onderstaande afbeelding wordt het plangebied en de begrenzing weergegeven.

Detailopname van het plangebied. De begrenzing van het plangebied wordt met de gele lijn aangeduid (bron luchtfoto: PDOK.nl)

Impressie van het plangebied.

2.3 Landschap

Geologie en Geomorfologie

Tijdens de laatste ijstijd dwongen ijsmassa's de rivieren naar het westen af te stromen. In het rivierengebied werd een dik pakket grindrijke, grove zanden afgezet. Grote hoeveelheden smeltwater zorgden voor een vlechtend riviersysteem. In tijden van kou en droogte werden donken ofwel rivierduinen opgeworpen. In het holoceen gingen de rivieren meanderen. Zo konden er oeverwallen en kommen gevormd worden. Na de bedijking in de 12e eeuw lag de rivierbedding grotendeels vast. Af en toe vond een dijkdoorbraak plaats op zwakke stukken. Hierdoor ontstonden er overslaggronden en wielen of waaïen. De geomorfologie van de gemeente is opgebouwd uit de hoger gelegen stroomruggen met de rivier, uiterwaarden en oeverwallen en uit de lager gelegen komgebieden.

Kort samengevat zijn in het rivierengebied de volgende karakteristieke landschapselementen te vinden: overblijfselen van vlechtende rivierpatronen, rivierduinen, rivierterrassen, oeverwallen, afzettingen in de kommen, oude rivierbeddingen/-lopen, getijdengebied, wielen of waaïen, uiterwaarden en zand-, grind- en kleiafzettingen. De meest karakteristieke elementen zijn benoemd als aardkundige waarde. De directe omgeving van Neerijnen en het relatief gave komgebied ten noordoosten van Neerijnen is door de provincie Gelderland betiteld als een gebied met een hoge aardkundige waarde (Bron, LOP 2008).

Bodem en water

Het rivierengebied is gevormd door rivieren. Deze rivieren hebben hun sporen achter gelaten in het landschap. Dicht bij de rivier werden zand en zavel afgezet en in de kommen bezonk de klei. Naar het westen toe werd de klei steeds zwaarder en dus stugger: "Tiel is niet viel, Bommel is rommel en hoe dichter bij Dordt, hoe rotter het wordt. Het watersysteem bestaat uit het grondwater en oppervlaktewater. Dit laatste omvat een stelsel van kleinere en grotere sloten (weteringen) De waterketen omvat het stelsel van hoofdtransportleidingen van afvalwater.

Landschap, ruimte/beeld

De abiotische diversiteit binnen Neerijnen heeft geresulteerd in verschillende landbouwkundige gebruiksmogelijkheden. Hierdoor zijn deelgebieden ontstaan, die duidelijk ruimtelijk van elkaar te onderscheiden zijn. Het landschap in de gemeente Neerijnen is het resultaat van de delta die de rivier de Rijn in duizenden jaren heeft gevormd en de eeuwenoude beteugeling daarvan door de mens. Het rivierenlandschap bestaat uit drie karakteristieke deelgebieden:

1. het relatief besloten oeverwallenlandschap met zijn boerderijen en boomgaarden;
2. het zeer open kommenlandschap met zijn hooilanden en eendenkooien;
3. de uiterwaarden met zijn tichelgaten, nevengeulen en dijken.

Landschap, archeologie/cultuurhistorie

Zowel ondergronds als bovengronds bevinden zich in het buitengebied van Neerijnen tal van restanten van voormalige beschavingen. Deze restanten zijn vanuit archeologisch en cultuurhistorisch perspectief waardevol en dienen als zodanig beschermd te worden.

Het rivierengebied is één van de oudst bewoonde gebieden in Nederland. De natuurlijke hoogten (oeverwallen) langs de rivier zijn al van oudsher in gebruik voor bewoning. De grilligheid van de natuur leidt door de eeuwen heen tot veranderende rivierlopen en overstromingen. Nederzettingen komen en gaan. Pas in de middeleeuwen ontstaat het nederzettingenpatroon zoals dit nu nog herkenbaar is. Met de ontginningen daalt het land en worden de gebieden meer kwetsbaar voor overstromingen. Door middel van dwarsdijken (zijvangen of zijvingen) wordt dit gevaar gekeerd. Omdat de rivieren door de dijken worden opgestuwd ontstaat ook naar het oosten toe de noodzaak om de oeverwal langs de rivier kunstmatig op te hogen. Al snel wil men ook wateroverlast vanuit (oostelijk gelegen) buurnederzettingen voorkomen. Dwars op de dijk komen dan dwarskaden. Een achterkade beschermt het dorp ten slotte tegen opdringend water uit de lage, vochtige en vrijwel ontoegankelijke komgebieden. Zo is de dorpspolder een feit. Deze polders wateren af op de rivier op het meest westelijke punt van het dorpsgebied. Al snel zijn de

kaden van de verschillende dorpspolders aan elkaar gegroeid en ontstaat een aaneengesloten dijkkring. In Neerijnen zijn aaneengesloten dijkkringen ontstaan door de combinatie van de frontdijk en de diverse dwarskaden. Waterschapsbelangen worden meer en meer regionaal geregeld door waterschappen en daarmee wordt de afwatering van de dorpspolders ook steeds meer gezamenlijk opgepakt.

Van grootschalige ontginningen, zoals in de Hollandse veengebieden is in het Rivierengebied minder sprake. Tegelijk met de eerste bewoning worden de aanliggende gronden op de oeverwal in gebruik genomen als bouwland. Wat verder weg van de rivier neemt de hoogte van de oeverwal af en ontstaat een meer gemengd gebruik waarin ook veeteelt een rol speelt. Nog verder weg liggen de lage komgebieden. Dit zijn eeuwenlang zeer drassige gronden en moerassen waar hooguit in de droge seizoenen een gebruik als gras- en hooiland mogelijk is. Verder worden er eendenkooien in aangelegd. Deze eendenkooien zijn een welkome voedselbron. Dit grondgebruik bepaalt eeuwenlang het beeld in het gebied.

Met de verbetering van de infrastructuur, waaronder de aanleg van bruggen en spoorwegen aan het eind van de 19e eeuw, wordt het Rivierengebied uit haar isolement gehaald en komt het stedelijk gebied dichterbij te liggen. Dit leidt tot de groei van de fruitteelt in het Rivierengebied en vooral in de Betuwe. Deze fruitteelt vestigt zich op de oeverwallen en de beroemde Lingebloesem is geboren. In deze tijd doet ook kunstmest haar intrede en maken technische ontwikkelingen het mogelijk de waterhuishouding beter te beheersen. Daarmee wordt het mogelijk de komgebieden intensiever te gebruiken voor de agrarische sector. Na de ruilverkavelingen in de jaren zestig zijn veel boerderijen vanuit de dorpen, steden en dijklinten verplaatst naar het komgebied. Het gebruik als grasland overheerst hier het beeld, maar het laatste decennium vindt er ook steeds meer akkerbouw plaats. Daarmee zijn de historische verschillen in grondgebruik tussen oeverwal en komgronden de laatste tijd afgenomen.

Een bijzondere ontwikkeling hebben de uiterwaarden doorgemaakt. Deze hebben primair een functie voor de waterberging. Daarnaast wordt het land achter de zomerkade als weidegrond gebruikt. Vanaf de 19e eeuw vindt er zand- en kleiwinning plaats in de uiterwaarden. Op verhoogde stukken land in de uiterwaard worden steenfabrieken aangelegd. Het zijn grote markante gebouwen met hoge schoorstenen. In bijna elk dorp aan de rivier is uiteindelijk wel één of meerdere steenfabrieken aanwezig. Met de schaalvergroting zijn nu echter veel steenfabrieken gesloten.

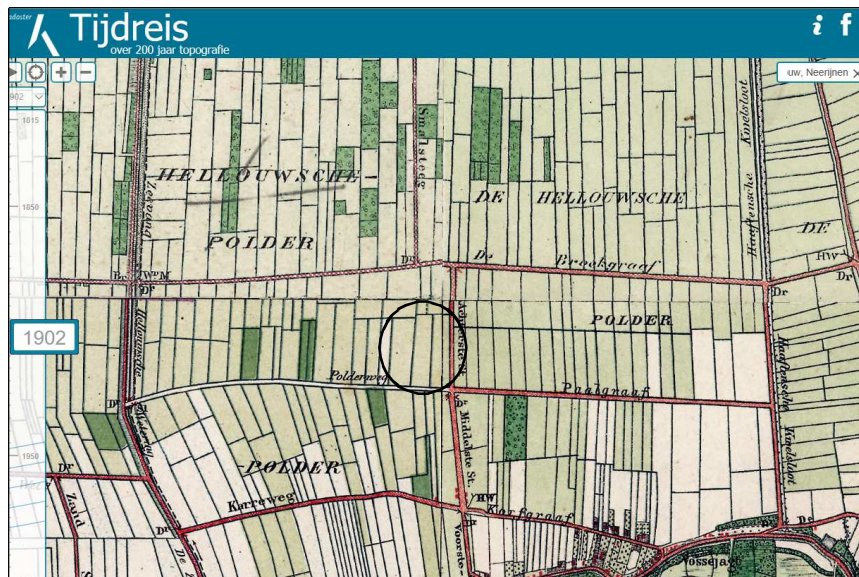
De historisch geografische kernkwaliteiten zijn in Neerijnen voor een belangrijk deel gelegen in het contrast tussen de oeverwallen en het komgebied. Verder liggen de meeste cultuurhistorische waarden op de oeverwallen. Het gaat dan om het beschermde dorpsgezicht bij Neerijnen en de aanwezige historische linten. Verder zijn de waterstaatkundige objecten als dijken, kaden en de aan het water verbonden objecten en structuren als wielen, grienden, sluizen en steenfabrieken herkenbare kwaliteiten (bron: LOP 2008).

Gebiedseigen beplanting en beplantingsvormen

Tot de gebiedseigen beplanting en beplantingsvormen van de komgebieden van de westelijke Betuwe behoren laanbeplanting van populier, wilg, es en iep, verspreid liggende geriefhoutbosjes en eendenkooien met opgaande beplanting van wilg, populier en els. Tot kenmerkende kavelgrensbeplanting behoren struweelhagen van meidoorn en sleedoorn, knotbomen, zoals wilg, els en es en elzen. Kavelgrensbeplanting wordt vaak als hakhout beheerd. Op en rond het erf staan van oudsher vaak hoogstam fruitbomen en geriefhout, zoals elzenhakhout, knotwilg of opgaande elzen en wilgen.

Historisch landschap

Zoals zichtbaar op de uitsnede van de historische topografische kaart anno 1902 (opname ca. 1880), was het plangebied en de omgeving reeds in cultuur gebracht en bestond het uit hooiland, met verspreid liggende grienden of moerasbosjes.

Ligging van het plangebied op de historische topografische kaart anno 1902 (opname uit ca. 1880) (Bron: Kadaster).

Conclusie

Het plangebied ligt in het zeer open kommenlandschap. Dit landschap is historisch beschouwd open en weids, en deze karakteristieken zijn door de uitgevoerde ruilverkaveling, welke in de tweede helft van de 20^e eeuw is uitgevoerd, zijn versterkt. Beplanting treffen we in het hedendaagse landschap aan als laanbeplanting langs de ontginningswegen, verspreid in het landschap als geriefhoutbosje of eendenkooi, en als erfbeplanting.

3 Het ontwerp

3.1 Uitgangspunten voor het ontwerp

Bij het opstellen van het inpassingsplan wordt rekening gehouden met onderstaande randvoorwaarden:

Zichtbaarheid bebouwing

Bedrijfsbebouwing mag zichtbaar zijn. Het uitgangspunt is niet om alle bebouwing achter een 'groene muur' te plaatsen, maar lelijke objecten, zoals kale keerwanden, worden bij voorkeur wel achter 'groen' geplaatst.

Inheems plantmateriaal

Bij de soortkeuze voor beplanting wordt alleen gekeken naar inheems plantmateriaal. Gelet op de ligging in het kampenlandschap vormen soorten als zomereik, ruwe berk, lijsterbes, vuilboom, linde, gewone esdoorn, iep, hazelaar, veldesdoorn, wilde liguster, vlier, Gelderse roos en sleedoorn passende soorten.

Streekeigen beplantingsvormen

Streekeigen beplantingsvormen in het open kommengebied van de Tielerwaard zijn knobomen, hakhout en struweelhaag langs kavelgrenzen, hoogstam fruitbomen en solitaire bomen op het erf.

Behoud bestaande erfbeplanting

Op het bestaande erf en het te ontwikkelen deel van het erf staat soms recent geplante erfbeplanting. Deze wordt grotendeels overgenomen in het nieuwe ontwerp. Niet inheems plantmateriaal, zoals laurier, zal worden vervangen door inheems materiaal.

3.2 Beleidsuitgangspunten

In 2008 is het Landschapsontwikkelingsplan opgesteld voor de gemeenten Geldermalsen, Neerijnen en Lingewaal. Ideeën voor versterking van het landschap, bewoning, agrarisch gebruik en recreatieve versterking zijn vertaald in het Ensembleboek voor Rustieke hart van de Tielerwaard. Dit is het deelgebied waarin het plangebied ligt. Hoofddoel van het LOP is samen te vatten als 'Bescherm de erkend waardevolle elementen in het landschap, maar ontwikkel ook actief nieuwe kwaliteiten in dit landschap!'.

De kommen in het rustieke hart van de Tielerwaard

In het rustieke hart zullen de dorpspolders voornamelijk in landbouwkundig gebruik blijven. De meikades, zijkades en achterkades kunnen tussen de grote bedrijven door vorm krijgen, zonder dat ze die bedrijven hinderen. Wellicht kunnen delen ervan als groene dienst geleverd worden. De meikades langs de Graaf Reinaldweg kunnen door de provincie worden gerealiseerd. De gedekte wegen zijn veelal gemeentelijke projecten. In het zuidoosten van het rustieke hart zullen de bestaande eendenkooien en natuurgebieden het beeld bepalen. Ten noorden van de Betuweroute kunnen particulieren wellicht overgaan tot het stichten van nieuwe landgoederen van het type 'Kooigoed' zoals die in het landgoederenbeleid van Geldermalsen wordt beschreven.

De oeverwallen en stroomruggen Deze zijn vanouds zeer afwisselend en besloten, doordat daar de dorpen en bebouwing aan de dijk liggen. Verder liggen hier vanouds ook de meeste akkers, boomgaarden en boomteeltpercelen. In het LOP wordt en/oor gekozen om dit beeld van afwisselend verdichtte oeverwallen met uitzichten naar de uiten/vaarden en komgebieden te behouden en versterken. De toegankelijkheid voor de recreërende dorpingen zou versterkt kunnen worden via groene diensten op vrijwillige basis zonder dat de agrarische bedrijvigheid daar last van heeft. Daarvoor worden voortbouwend op de historische beplantingen enkele nieuwe typen landschapselementen voorgesteld in dit LOP: herenlanen, jonkheersingels en jonkvrouwgaarden.

Aan de dijk bij de dorpen ligt ook de meeste bedrijvigheid. De laatste decennia ontstaat ook bedrijvigheid aan de rand van het dorp op de overgang naar de komgebieden. In het LOP wordt in de landschapsensembles waar het historisch cultuurlandschap nog herkenbaar is deze ontwikkeling als

landschappelijk ongewenst beschouwd. In het rustieke hart moet voorkomen worden dat zich een 'boulevard' met bedrijvigheid zoals meubelhandels en autodealers ontwikkelt.

Inpassing hallen en schuren

Over de inpassing van hallen en schuren wordt het volgende vermeld in het LOP: Hallen en schuren kunnen in de kom worden ingepast met populierenbossen, elzensingels of kades met doornige beplanting. Fruitschuren op de oeverwals kunnen worden aangekleed met leifruit, klimplanten (Wingerd, klimop), elzen- of meidoornhagen.

Conclusie

Het LOP is een ideeënboek, een boek dat inspiratie moet geven aan een bredere ontwikkeling van het landschap en is vrij abstract. Aanbevolen wordt om hallen en schuren in te passen met populierenbossen, elzensingels of kades met doornige beplanting.

3.3 Het ontwerp

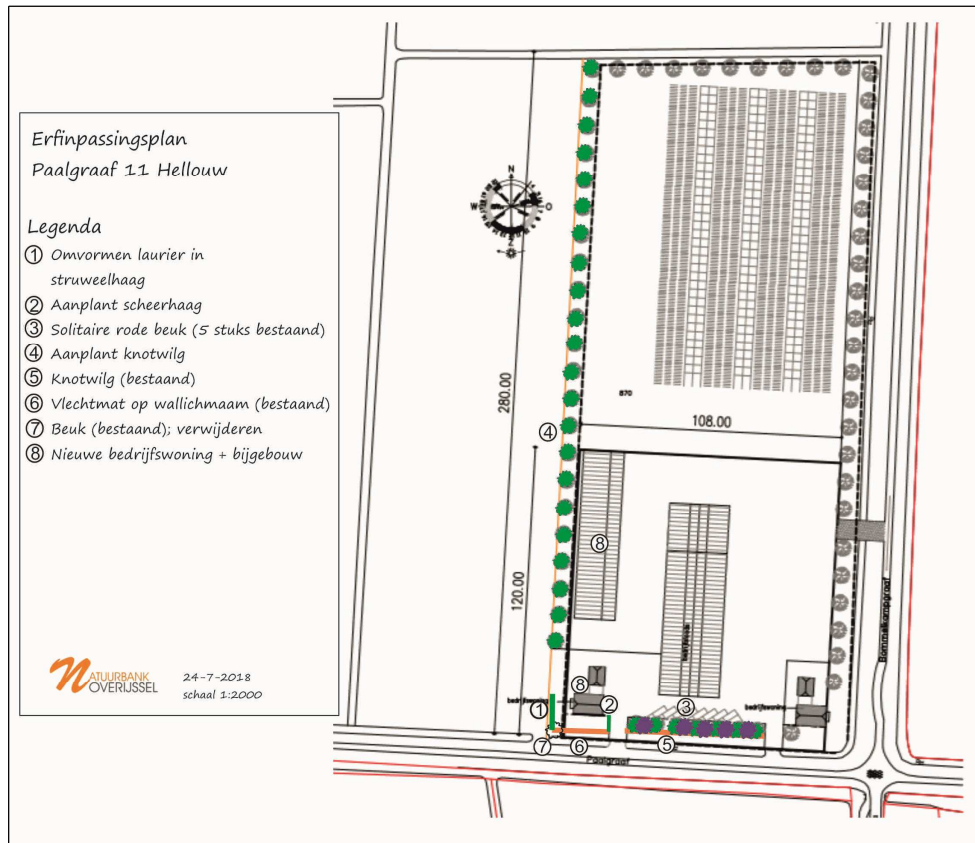
Voor de inpassing van het nieuwe erf worden de volgende elementen toegevoegd, of verwijderd.

1. verwijderen laurier. Aan de westzijde van het plangebied is reeds laurier aangeplant. De laurierhaag wordt verwijderd en vervangen door een struweelhaag met inheemse beplanting;
2. aanplant scheerhaag. Op de grens tussen het woon- en werkgedeelte van het erf wordt een scheerhaag aangelegd;
3. aanplant knotwilgen. Langs de westrand van het plangebied worden knotwilgen geplant. Deze beplanting sluit aan bij de reeds aanwezige kavelgrensbeplanting rond andere delen van het bedrijf;
4. op een aangebracht wallichaam van ca. 1 meter hoog, wordt een vlechtmat van wilg geplaatst ter afscherming van het privédeel van het erf naar de weg. Deze vlechtmat is een verwijzing naar het bedrijf.
5. op de meest zuidwestelijke punt van het plangebied is een rode beuk geplant. Deze zal worden verwijderd.

Links: Recent aangeplante laurierhaag met solitaire rode beuk. Deze beplanting zal vervangen worden door inheemse beplanting. Rechts: vlechtmat van wilgentenen. Dit is een fraaie verwijzing naar de activiteiten op het bedrijf.

Op onderstaande afbeelding wordt de landschappelijke inpassing weergegeven.

Verbeelding van de landschappelijke inpassing van het nieuwe erf.

4 Inrichting en beheer

4.1 Algemeen

Om tot het wenselijke eindbeeld te komen wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de aanleg van nieuwe elementen en het vervolgbeheer om tot het wenselijke eindbeeld te komen.

4.2 Inrichting

Verwijderen beplanting

De solitaire rode beuk in de zuidwesthoek van het plangebied en de laurierhaag langs de westgrens worden verwijderd.

Aanleg struweelhaag

De struweelhaag bestaat uit een enkele rij gelijkmatig gemengde beplanting van meidoorn, veldesdoorn, sleedoorn, liguster, hondsroos en Gelderse roos. De haag bestaat uit twee stuks plantsoen per strekkende meter.

Algemene instructie aanplant

- Het aanplanten van een haag kan plaats vinden tussen half november en half maart, mits het niet vriest. Gebruik inheems plantmateriaal, wat passend is in de streek.
- Voor de aanplant van een haag wordt vaak gekozen voor 3-jarig bosplantsoen met de maat 80-100 cm hoogte.
- De te beplanten strook dient te worden los gemaakt, dit kan door frezen.
- Let op dat u niet te diep plant. De diepte is afhankelijk van de omvang van het wortelstelsel. Steek een gat, (houd de grond op de schop), plaats het plantsoen zo dat alleen de wortels in het gat zitten. Gooi de grond weer in het gat, terwijl u het plantsoen vasthoudt. De grond iets aanduwen.
- Indien u niet direct alle struiken kunt aanplanten, dan kunt u ervoor kiezen de bomen tijdelijk op te kuilen. Kies hiervoor een vochtige schaduwrijke plaats uit. Het opkuilen kan door een gat in de grond te graven en daar de struiken met de wortels in te zetten. Bedek de wortels met de vrijgekomen grond.

Zijaanzicht van een structuurrijke struweelhaag met meidoorn (Putten, september 2018).

Aanleg scheerhaag

De scheerhaag bestaat uit beuk, haagbeuk, veldesdoorn, meidoorn of liguster. Er worden drie stuks per strekkende meter haag geplant. Er wordt plantmateriaal gebruikt met een minimale hoogte van 80-100 cm. De scheerhaag wordt ca 0,75 à 1,5 meter breed en maximaal 2 meter hoog.

Aanplant knotwilg

Langs de westrand van het plangebied worden knotwilgen geplant. Deze worden bij voorkeur geplant als staak welke vrijkomen bij het knotten van oude knotwilgen in de omgeving van het plangebied.

4.3 Beheer

De aangelegde elementen worden op de volgende wijze beheerd:

Knotwilg

De knotwilgen worden periodiek geknot. De tussenliggende periode tussen de knotbeurten is afhankelijk van de groeisnelheid en de leeftijd van de knotboom, maar is doorgaans iedere 5-8 jaar.

Scheerhaag

De scheerhaag wordt jaarlijks één of meerdere keren geschoren om deze op de wenselijke hoogte en in de wenselijke breedte te houden. De scheerhaag heeft een minimale hoogte van 1 meter en een maximale hoogte van 2 meter. De breedte van de scheerhaag is 0,75- 1 meter.

Struweelhaag

De struweelhaag wordt beheerd als hakhout. Dat houdt in dat de beplanting iedere 12-15 jaar afgezet wordt waarna de beplanting weer zal uitlopen. Zo vormt de struweelhaag een dichte bosschage. Bij het afzetten wordt de beplanting 15-20 cm boven de grond afgezet. Indien de struweelhaag te breed wordt, mag deze geschoren worden (zie onder)

Voorbeeld van een struweelhaag met geschoren zijkant (Etten, Tappenweg juli 2013)